

Ion TĂBĂRȚĂ

Responsabilizarea instituțiilor de stat în implementarea acordului de asociere

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

Organizația Obștească Promo-LEX este un ONG public, ce urmărește principiile democrației participative, monitorizează și identifică cazurile de încălcare a drepturilor omului în Moldova, Promo-LEX este una dintre cele mai importante organizații de monitorizare a reformelor judiciare și conduce astăzi platforma ONG-urilor din Moldova ale Forumului Parteneriatului Estic. Web: www.promolex.md

Congresul autorităților locale și regionale din Moldova (CALM) este cea mai mare și cea mai reprezentativă asociație a autorităților locale și regionale din țara noastră. Aceasta oferă consultanță juridică, fiscală, și tehnică în scopul susținerii autonomiei fiscale locale și a descentralizării. CALM reprezintă 700 de autorități publice locale, în calitate de membri cu drepturi depline din cele 898 existente în Moldova. Web: www.calm.md

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină referință la IDIS „Viitorul”.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați IDIS „Viitorul”.

ADRESA DE CONTACT:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 21 09 32

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Această publicație este realizată de IDIS “Viitorul” cu suportul Fundației EstEuropene, din resursele acordate de Guvernul Suediei și de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației EstEuropene, Guvernului Suediei, sau al Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

Cuprins

Abrevieri	6
Rezumatul contextului.....	7
1. Voința politică a guvernării.....	8
2. Suportul Uniunii Europene.....	11
3. Presiunea societății civile	15
Concluzii și recomandări	17

Abrevieri

AA	– Acordul de Asociere
AA UE-RM	– Acordul de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova
CA UE-RM	– Consiliul de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova
CGIE	– Comisia Guvernamentală pentru Integrare Europeană
FMI	– Fondul Monetar Internațional
IMM-uri	– Întreprinderi Mici și Mijlocii
ONG-uri	– Organizații non-guvernamentale
PaE	– Parteneriatul Estic
PNAIAA	– Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere
PSC UE-RM	– Platforma societății civile Uniunea Europeană – Republica Moldova
RM	– Republica Moldova
UE	– Uniunea Europeană
ZLSAC	– Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător

Rezumatul contextului

Semnarea de către Republica Moldova, la 27 iunie 2014, a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană a fost apreciată de către foarte multă lume cea mai mare realizare a statului nostru de la obținerea independenței. Estimările au fost de genul că odată cu semnarea acestui act, Republica Moldova căpăta șansa reală de a ieși din „zona gri” a Europei și de a intra în rândurile statelor civilizate. Acordul de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova (AA UE-RM) trebuie să ridice la un nivel calitativ nou – actualizat și racordat la valorile democratice europene – societatea moldovenească, în așa mod Republica Moldova modernizându-se și depășind perioada post-sovietică.

Imediat după semnarea Acordului de Asociere a urmat o perioadă politică instabilă pentru Republica Moldova – perioada electorală în anul 2014 și instabilitate guvernamentală în 2015. Implementarea AA UE-RM a rămas doar la nivelul formalismului, fără careva realizări practice. În această perioadă, clasa politică a fost preocupată mai mult de disputele legate de investirea guvernului, societatea oripilată de furtul miliardului din sistemul bancar, iar partenerii de dezvoltare, în special UE, stupefiată de incapacitatea Republicii Moldova de a trece „de la vorbe la fapte” în realizarea reformelor prevăzute și asumate prin Acordul de Asociere.

În anul 2016, Republica Moldova a intrat în faza stabilității politice. Guvernarea a reluat retorica privind cursul european al Republicii Moldova, implementarea AA UE-RM fiind principalul ei obiectiv. Uniunea Europeană este de acord să ofere suport în continuare Republicii Moldova, inclusiv financiar, dar cu condiția ca guvernarea să treacă la realizarea reformelor reale. Societatea civilă depune eforturi să exercite presiune tot mai mare asupra puterii politice pentru îndeplinirea celor asumate de Chișinău prin semnarea Acordului de Asociere.

Realizarea AA UE-RM depinde de patru variabile interdependente:

- voința politică a guvernării;
- suportul Uniunii Europene;
- presiunea societății civile.

1. Voință politică a guvernării

La 1 septembrie 2014, miniștrii de Externe din Uniunea Europeană, reuniți la Chișinău, consemnează intrarea provizorie în vigoare a Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. La 7 octombrie 2014, guvernul Republicii Moldova a adoptat *Hotărârea cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în perioada 2014-2016 (PNAIAA)*. În conformitate cu Planul, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene trebuie să prezente guvernului raportul privind executarea PNAIAA la data de 15 iulie și 15 decembrie a fiecărui an de raportare.

După investirea guvernului condus de Chiril Gaburici, partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova i-au înmănat noului prim-ministru un document cu recomandări de politici și reforme care vor ajuta autoritățile să răspundă provocărilor de dezvoltare ale Republicii Moldova.¹ Cele 30 de capitole includ acțiuni concrete menite să consolideze sectorul bancar, să îmbunătățească mediul economic, să pună eficient în aplicare prevederile Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC) cu Uniunea Europeană, să reformeze justiția și să combată corupția. În replică, premierul Gaburici a mulțumit partenerilor de dezvoltare a Republicii Moldova: „Țara noastră a beneficiat de un sprijin semnificativ din partea statelor europene. Vom analiza cu atenție propunerile descrise de dumneavoastră. Unele dintre ele sunt deja în proces de desfășurare, altele urmează să fie realizate. Este un nou început în relațiile pe care Republica Moldova le are cu partenerii săi de dezvoltare”.²

La 16 martie 2015, la Bruxelles, în cadrul primei reuniuni a Consiliului de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova (CA UE-RM), prim-ministrul Chiril Gaburici a reiterat că echipa pe care o conduce este angajată plenar să asigure un ritm dinamic de punere în aplicare a prevederilor AA și a Acordului de Asociere și a Acordului de Liber Schimb cu UE, și contează pe sprijinul partenerilor europeni în acest sens.

Pe parcursul anului 2015 au fost lansate structurile dintre Republicii Moldova și Uniunea Europeană pentru implementarea AA și ZLSAC. La început de an 2015, în cadrul guvernului a început să funcționeze Comisia Guvernamentală pentru Integrare Europeană (CGIE). În anul 2015 au avut loc 4 ședințe ale CGIE. La cea de a patra ședință a CGIE, din 8 iulie 2015, a fost prezentat raportul de implementare a PNAIAA pe parcursul semestrului I al anului 2015. Raportul a constatat mai multe restanțe și rețineri în realizarea acțiunilor planificate.³

¹ Hotărârea Nr.808 din 07.10.2014 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană în perioada 2014-2016. / <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=354939>

² Note informative din partea Partenerilor de dezvoltare ai Moldovei. Ianuarie 2015. / http://gov.md/sites/default/files/document/attachments/briefing_book_rom.pdf

³ Partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova au transmis Guvernului un document de informare cu recomandări de dezvoltare. / <http://gov.md/ro/content/partenerii-de-dezvoltare-ai-republicii-moldova-au-transmis-guvernului-un-document-de>

În vara anului 2015, Republica Moldova a intrat în faza instabilității guvernamentale, din care a ieșit tocmai la sfârșitul lui ianuarie 2016. În noiembrie 2015, în plină criză politică în Republica Moldova, șeful Delegației Uniunii Europene la Chișinău, Pirkka Tapiola, a declarat că Republica Moldova „...Are un Acord de Asociere, are călătorii fără de vize și, a propoz, pentru a oferi acest regim de călătorii, Republica Moldova a trebuit să facă reforme reale. De aceea aici nu voi fi deloc critic. Dar dacă ne uităm la Acordul de Asociere, de fapt este un cadru pentru reforme și acesta poate să devină funcțional doar prin implementare. Și dacă ne uităm la toate lucrurile realizate până acum, ele au fost reale și cu adevărat realizate. Însă eu am impresia că nu s-a înțeles exact ce înseamnă un Acord de Asociere cu UE și ce înseamnă acest Acord pentru R. Moldova și pentru relația UE-Moldova”.⁴

După instaurarea la 20 ianuarie 2016 a guvernului Republicii Moldova condus de Pavel Filip, la începutul lunii februarie membrii cabinetului de miniștri s-au reunit în cadrul CGIE, pentru a examina Raportul de progres privind realizarea PNAIAA. La această reuniune, prim-ministrul Filip a declarat că punerea în practică a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană este o prioritate a guvernului condus de el: „Am găsit o listă lungă de restanțe. Pot să înțeleg contextul în care au fost admise, dar așa nu mai merge! De acum înainte, voi monitoriza personal respectarea deciziilor luate în acest cadru. Lichidarea restanțelor să nu dureze mai mult de 30 de zile”.⁵

Membrii CGIE au constatat că prevederile PNAIAA RM-UE sunt executate în proporție de 63 la sută și au decis să intensifice eforturile de implementare a priorităților pentru anul în curs. Șeful executivului a cerut recuperarea întârzierilor în implementarea reformelor din domeniile: justiție și lupta împotriva corupției, reforma administrației publice, reforma sectorului bancar, menționând importanța coordonării acțiunilor guvernului cu cele ale parlamentului. Pentru aceasta prim-ministrul Filip a propus organizarea unei ședințe comune pe tema implementării agendei europene, la care să fie invitați și ambasadorii statelor Uniunii Europene în Republica Moldova.

La 18 februarie 2016, guvernul Filip a elaborat și aprobat în cadrul ședinței CGIE calendarul eliminării restanțelor în realizarea PNAIAA. Fiecare autoritate trebuie să raporteze despre problemele existente și măsurile întreprinse pentru eliminarea întârzierilor. Prim-ministrul Filip a solicitat lichidarea cât mai urgentă a restanțelor pe anii 2014-2015. La ședința CGIE din 18 februarie s-a decis ca ședințele comisiei să fie organizate săptămânal, după fiecare ședință ordinară de guvern.

La 24 februarie, membrii guvernului au examinat și aprobat, în cadrul ședinței CGIE, proiectul Foi de parcurs privind agenda de reforme prioritare.⁶ Acest document reprezintă o listă de acțiuni urgente care vor fi întreprinse de autorități pentru soluționarea problemelor identificate în procesul de consultare cu partenerii europeni și societatea civilă din Republica Moldova. Foaia s-a dorit a fi angajamente și termene de implementare a acțiunilor în vederea depășirii provocărilor constatate în Concluziile Consiliului Uniunii Europene pentru Afaceri Externe din 15 februarie 2016,⁷ dar și a celor semnalate de alți parteneri de dezvoltare. Responsabilitatea pentru

⁴ Chiril Gaburici, la Bruxelles: „Moldova își dorește recunoașterea unei perspective europene clare”. / http://www.realitatea.md/chiril-gaburici-ala-bruxelles-moldova-isi-doreste-recunoasterea-unei-perspective-europene-clare_17621.html

⁵ Prim-ministrul interimar, Natalia Gherman, a prezidat reuniunea Comisiei Guvernamentale pentru Integrare Europeană. / <http://www.gov.md/ro/content/prim-ministrul-interimar-natalia-gherman-prezidat-reuniunea-comisiei-guvernamentale-pentru>

⁶ Pirkka Tapiola: „Am impresia că nu s-a înțeles exact ce înseamnă un Acord de Asociere cu UE și ce înseamnă acest Acord pentru R. Moldova și pentru relația UE-Moldova”. / <http://www.europalibera.org/a/27384903.html>

⁷ Prim-ministrul Pavel Filip a prezidat ședința Comisiei Guvernamentale pentru Integrare Europeană. / <http://www.gov.md/ro/content/prim-ministrul-pavel-filip-prezidat-sedinta-comisiei-guvernamentale-pentru-integrare>

realizarea măsurilor incluse în document este pusă în sarcina atât a guvernului, cât și a parlamentului și structurilor independente.

La 21 iulie 2016, guvernul a raportat o rată de realizare de 77% din Foia de parcurs privind agenda de reforme prioritare adoptată în februarie.⁸ Evaluările făcute de experții organizațiilor neguvernamentale au dat cifre considerabile mai mici decât cele prezentate de guvernare. Concluzii mai clare privind prima etapă a implementării AA UE-RM vom avea în decembrie 2016, când expiră PNAIAA pentru anii 2014-2016.

⁸ Foai de parcurs privind agenda de reforme prioritare (până la 31 iulie 2016). / https://gov.md/sites/default/files/foaie_de_parcurs_privind_agenda_de_reforme_prioritare_.pdf

2. Suportul partenerilor externi

Uniunea Europeană și-a manifestat toată disponibilitatea să ajute Republica Moldova în implementarea Acordului de Asociere imediat după semnarea lui de către Chișinău. La 29 iulie 2014, Comisia Europeană a anunțat un nou pachet anual de sprijin pentru Republica Moldova, pentru a ajuta instituțiile publice, cetățeni și comunitatea de afaceri să profite de beneficiile și oportunitățile oferite de AA și ZLSAC. Ștefan Füle, comisarul pentru Extindere și Politica Europeană de Vecinătate, a declarat: *„Acordul de Asociere este un punct de reper în politica Parteneriatului Estic și în relația noastră cu Republica Moldova. Acesta se bazează pe valori fundamentale comune și va deschide noi posibilități pentru o politică aprofundată, relații și legături economice puternice. Moldova are sprijinul nostru deplin în acest proces semnificativ și istoric”*.⁹

Pachetul anunțat de Comisia Europeană în iulie 2014 era primul de asistență bilaterală acordată pentru Republica Moldova în conformitate cu Cadrul unic de asistență, care stabilea obiectivele și prioritățile strategice pentru viitoarea cooperare a Uniunii Europene cu Republica Moldova în anii 2014-2017. Finanțarea UE pentru Republica Moldova fiind destinată sprijinului modernizării instituțiilor publice cheie care pun în aplicare AA/ZLSAC, îmbunătățirii politicii finanțelor publice și de management, competitivității în afaceri și a celei comerciale din mediul rural oportunitățile comerțului cu UE și protecția minorităților și a grupurilor vulnerabile.

La 6 noiembrie 2014, la Chișinău, prim-ministrul guvernului Republicii Moldova, Iurie Leancă și Johannes Hahn, comisarul European pentru Politica de Vecinătate și Negocieri pentru Extindere, au semnat două documente privind extinderea asistenței Uniunii Europene acordat Chișinăului: 1) Memorandumul de înțelegere privind suportul oferit Republicii Moldova pentru perioada 2014-2017;¹⁰ 2) Acordul privind finanțarea Programului de susținere pentru crearea Zonei de Liber Schimb.

Potrivit Memorandumului de înțelegere, Republica Moldova trebuia în următorii trei ani să primească un sprijin de până la 410 milioane de euro din partea UE. Bani dați prioritar pentru reforma administrației publice, dezvoltarea agricolă și rurală, reforma poliției și managementul frontierei. Acordul privind finanțarea Programului de susținere pentru crearea Zonei de Liber Schimb prevedea o asistență de 30 de milioane de euro, programul urmând să ajute instituțiile publice, cetățenii și comunitatea de afaceri să se folosească la maximum de deschiderea pieței europene pentru produsele moldovenești.

Johannes Hahn a subliniat faptul că *„Republica Moldova va fi într-o zi parte a Europei unite. Apropierea Republicii Moldova de Uniunea Europeană se face pas cu pas. În următorii cinci ani vom întreprinde acțiunile necesare pentru ajustarea economiei țării la standardele Uniunii*

⁹ Concluziile Consiliului privind Republica Moldova. Consiliul Afaceri Externe, 15 februarie 2016. / <http://infoeuropa.md/files/concluziile-consiliului-ue-privind-republica-moldova.pdf>

¹⁰ Raport referitor la realizarea Foii de parcurs privind agenda de reforme prioritare (martie-iulie). / <http://www.mfa.gov.md/img/docs/raport-foaie-parcurs-2016.pdf>

*Europene. Autoritățile de la Chișinău trebuie să simplifice condițiile de inițiere a afacerilor și să creeze cadrul juridic necesar pentru protecția investițiilor oamenilor de afaceri străini”.*¹¹

La 16 martie 2015, a avut loc prima reuniune a Consiliului de Asociere Uniunea Europeană – Republica Moldova. Ședința plenară a Consiliului a fost prezidată de Înalțul Reprezentant al Uniunii Europene pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate, vicepreședinte al Comisiei Europene, Federica Mogherini; comisarul European pentru Politica de Vecinătate și Negocierile de Extindere, Johannes Hahn și prim-ministrul guvernului Republicii Moldova, Chiril Gaburici. Agenda întrunirii a vizat evaluarea progreselor înregistrate în procesul de punere în aplicare a Acordului de Asociere și desemnarea sarcinilor pentru perioada următoare. În comunicatul de presă¹² al întrunirii, este specificat sprijinul acordat de UE Republicii Moldova în implementarea AA/ZLSAC: „*Consiliul de Asociere a salutat aplicarea provizorie a Acordului de Asociere UE-Moldova, inclusiv a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător, începând cu 1 septembrie și a subliniat importanța ratificării în timp util a acestui Acord de către toate statele membre ale UE în conformitate cu procedurile naționale. Acordul de Asociere va fi temelia pe care Moldova își va continua agenda de reforme și modernizare economică în anii următori. Consiliul de Asociere a lansat cadrul instituțional de cooperare consolidată prin adoptarea unor norme de procedură*”.

La începutul anului 2016, parlamentul european și Consiliul UE au emis concluzii și recomandări la adresa Republicii Moldova.

La 21 ianuarie 2016, parlamentul european a votat Rezoluția referitoare la acordurile de asociere/zonile de liber schimb aprofundat și cuprinzător cu Georgia, Republica Moldova și Ucraina. Textul rezoluției referitor la Republica Moldova este următorul:¹³

Moldova

25. *își exprimă profunda îngrijorare cu privire la instabilitatea politică sistemică de facto ce a continuat în mod efectiv de la ultimele alegeri parlamentare din 30 noiembrie 2014 și consideră că actualul impas politic din Moldova a ajuns într-un punct critic, care riscă să destabilizeze instituțiile țării și să pună în pericol economia, acest lucru având un impact major asupra volumului investițiilor străine directe (ISD);*
26. *salută crearea unui nou guvern după o lungă perioadă de impas și încercările nereușite de a forma un guvern din 4 și 13 ianuarie 2016; îndeamnă forțele politice din Moldova să accelereze neîntârziat, procesul de reformă în beneficiul tuturor moldovenilor, inclusiv pentru a respecta cerințele Băncii Mondiale și ale Fondului Monetar Internațional (FMI); încurajează evitarea consecințelor geopolitice grave pe care le-ar avea o altă criză politică, reamintește partidelor moldovene necesitatea consolidării stabilității politice pentru a putea garanta un succes durabil al reformelor și speră că noul guvern va avea capacitatea să genereze rezultate substanțiale;*

¹¹ Uniunea Europeană susține reformele-cheie în Republica Moldova. / <http://infoeuropa.md/asistenta-europeana/uniunea-europeana-sustine-reformele-cheie-in-republica-moldova/>

¹² Cadrul unic de sprijin acordat de UE pentru Republica Moldova (2014-2017). / <http://www.infoeuropa.md/ue-privind-rm/cadrul-unic-de-sprizin-acordat-de-ue-pentru-republica-moldova-2014-2017/>

¹³ Vizita noului Comisar European pentru politica de vecinătate și negocieri pentru extindere, Johannes Hahn în Moldova. / <http://infoeuropa.md/vizite-in-moldova/vizita-noului-comisar-european-pentru-politica-de-vecinatate-si-negocieri-pentru-extindere-johannes-hahn-in-moldova/#.VFuHR83EpTg.facebook>

27. *subliniază faptul că sunt necesare eforturi suplimentare în vederea combaterii corupției, a creării unui sistem judiciar independent și depolitizat, a eliminării fenomenului de „acaparare a statului” și a stabilizării economiei Moldovei; regretă faptul că, din cauza instabilității politice care predomină în instituțiile din Moldova și a funcționării ineficiente a acestora, plățile de sprijin bugetar ale UE au fost suspendate în 2015;*
28. *invită Comisia și statele membre să transmită viitorului guvern al Moldovei toate cunoștințele tehnice de specialitate necesare și să acorde acestuia tot sprijinul financiar necesar, după exemplul grupului de sprijin al UE pentru Ucraina, inclusiv prin detașarea unor experți și a unor funcționari de la Bruxelles și din capitalele statelor membre și prin integrarea lor în administrația din Moldova, astfel încât aceștia să poată susține și monitoriza realizarea reformelor zilnic și la fața locului;*
29. *invită autoritățile să realizeze o anchetă aprofundată și exhaustivă în cazul scandalului de corupție și al sustragerii sumei de 1 miliard EUR din sistemul bancar, să ia măsurile necesare pentru a aduce vinovații în fața justiției și să asigure returnarea fondurilor sustrate; consideră că actuala criză bancară ilustrează nevoia acută a unor îmbunătățiri sistemice ale cadrului juridic care să asigure un control mai strict și o mai mare transparență a activităților sectorului bancar; solicită, în acest sens, Comisiei să monitorizeze îndeaproape anchetele judiciare în curs de desfășurare și să le asigure autorităților moldovene expertiza și asistența necesare pentru derularea și finalizarea anchetelor, dacă va fi necesar;*
30. *solicită o reformă cuprinzătoare a sectorului mass-media și transparența deplină a proprietății asupra mijloacelor de informare în masă; în acest sens, își exprimă preocuparea față de lipsa unei concurențe autentice și solicită adoptarea unei legi mai stricte privind conflictul de interese;*

La 15 februarie 2016, Consiliul European a emis 13 concluzii¹⁴ care se referă la parcursul AA/ZLSAC al Republicii Moldova reieșind din actualul context politic de la Chișinău. În primele puncte ale concluziilor, Consiliul își reafirmă suportul acordat Republicii Moldova:

1. Consiliul își reafirmă angajamentul de a consolida asocierea politică și integrarea economică dintre Uniunea Europeană și Republica Moldova. De asemenea, Consiliul confirmă că toate statele membre au ratificat acordul de asociere.
2. Consiliul urmărește îndeaproape situația din Republica Moldova. Uniunea Europeană este convinsă că dificultățile actuale pot fi soluționate numai printr-un dialog constructiv între toate forțele politice din țară, care să țină seama de așteptările cetățenilor din Republica Moldova. Pentru a restabili încrederea, sunt necesare rezultate concrete în ceea ce privește reformele.
3. În acest scop, Consiliul solicită o punere în aplicare accelerată a programului de asociere. Uniunea Europeană își menține angajamentul de a sprijini eforturile de reformă în vederea concretizării beneficiilor acordului de asociere, inclusiv zona de liber schimb aprofundată și cuprinzătoare, pentru cetățenii Republicii Moldova.

¹⁴ Comunicat comun de presă în urma primei reuniuni a Consiliului de Asociere între Uniunea Europeană și Republica Moldova. 16.03.2015.
/ <http://infoeuropa.md/files/prima-reuniune-a-consiliului-de-asociere-republica-moldova-uniunea-europeana.pdf>

4. Guvernul Republicii Moldova ar trebui să acorde prioritate reformelor care vizează abordarea problemei politizării instituțiilor de stat și a corupției sistemice, precum și reformei administrației publice care vizează, printre altele, sporirea eficienței organismelor de reglementare, a transparenței și a responsabilității în ceea ce privește gestionarea finanțelor publice, precum și cu privire la elaborarea de politici.

La 16 martie 2016, la Bruxelles s-a desfășurat cea de-a doua reuniune a CA UE-RM. Consiliul a examinat relațiile UE cu Republica Moldova de la ultima sa reuniune din martie 2015, în comunicatul de presă¹⁵ emis după reuniunea Consiliului de Asociere reamintind angajamentele luate anterior de cele două părți: „*Acordul de Asociere constituie temeiul juridic pentru continuarea de către Moldova a agendei sale de reforme și a modernizării economice în anii următori. ... Pentru restabilirea încrederii în Moldova este nevoie de rezultate concrete în ceea ce privește reformele. Consiliul de asociere a recunoscut eforturile depuse de Moldova în elaborarea unui plan clar de reforme prioritare pentru domeniile-cheie, plan inclus într-o foaie de parcurs pusă la dispoziția UE și făcută publică de către guvernul Moldovei*”.

În cadrul conferinței comune susținute după ședința Consiliului de Asociere, Federica Mogherini, Înalt Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate, Vicepreședinte al Comisiei Europene, a declarat că „*Am căzut de acord asupra importanței intensificării reformelor politice și economice cheie în Moldova. Am discutat, în special, importanța depolitizării instituțiilor de stat, combaterea corupției sistemice, investigarea fraudelor bancare și reformarea sectorului justiției și bancar în interesul cetățenilor moldoveni. Noi, Uniunea Europeană, suntem gata să sprijinim Republica Moldova, inclusiv financiar, odată ce vor fi îndeplinite toate condiționalitățile*”.¹⁶

Comisarul European pentru Politica de Vecinătate și Negocierile de Extindere, Johannes Hahn, a declarat că „*Consiliul de Asociere recunoaște importanța intensificării reformelor în sectoarele justiției, financiar și în sectorul energetic, precum și necesitatea de a ajunge la un acord cu Fondul Monetar Internațional, în vederea semnării unui nou program. UE oferă sprijin substanțial pentru a ajuta Republica Moldova în eforturile sale de reformă. Am subliniat în cadrul Consiliului că UE este pregătită să sprijine țara și pe viitor, însă cu anumite condiții, în special, dacă vor fi implementate reformele asumate*”.¹⁷

Johannes Hahn și-a reiterat mesajul din martie în cadrul vizitei sale în Republica Moldova din 26 septembrie 2016: „*Suntem gata să reluăm finanțarea odată cu semnarea acordului cu FMI, ceea ce sperăm că se va întâmpla pe parcursul lunii octombrie curent. Astfel, UE așteaptă ca Republica Moldova să asigure rezultate reale și schimbări constructive în sectorul financiar-bancar, mass-media, investigarea fraudei bancare, precum și în reformarea și depolitizarea administrației publice, pentru care am oferit astăzi un suport financiar. Toate acestea sperăm să ducă la stabilizarea țării și îmbunătățirea vieții cetățenilor*”.¹⁸

¹⁵ Rezoluția Parlamentului European din 21 ianuarie 2016 referitoare la acordurile de asociere/zonă de liber schimb aprofundat și cuprinzător cu Georgia, Republica Moldova și Ucraina. / <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0018+0+DOC+XML+V0//RO>

¹⁶ Concluziile Consiliului privind Republica Moldova. Consiliul Afaceri Externe, 15 februarie 2016. / <http://infoeuropa.md/files/concluziile-consiliului-ue-privind-republica-moldova.pdf>

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ UE așteaptă din partea Moldovei rezultate concrete în toate domeniile. / <http://infoeuropa.md/asistenta-europeana/ue-asteapta-din-partea-moldovei-rezultate-concrete-in-toate-domeniile/>

3. Presiunea societății civile

La 10 februarie 2015 a avut loc o ședință cu organizațiile societății civile pentru stabilirea modului de participare în cadrul Platformei Societății Civile în conformitate cu prevederile articolului 442 al AA UE-RM. La ședință au participat peste 40 de reprezentanți ai ONG-urilor din Republica Moldova.

La 10 mai 2016, la Bruxelles, a avut loc reuniunea inaugurală a Platformei societății civile Uniunea Europeană – Republica Moldova (PSC UE-RM) la Comitetul Economic și Social European din Bruxelles, organismul european care reprezintă vocea societății civile în UE. Scopul Platformei este completarea organismelor politice existente în cadrul Acordului de Asociere UE-RM (AA UE-RM) și să permită organizațiilor societății civile din ambele părți să monitorizeze procesul de implementare și pregătire a recomandărilor pentru autorităților relevante, atât din Republica Moldova, cât și din Uniunea Europeană.

PSC UE-RM a fost constituită în baza art.442 al AA RM-UE și este formată din nouă membri din ambele părți, reprezentanți ai Comitetului Economic și Social European și ai rețelelor europene ale societății civile, pe de o parte, și organizații ale societății civile din Republica Moldova, pe de altă parte. În deschiderea reuniunii, Dirk Schuebel, fostul șef al Delegației UE la Chișinău, a subliniat faptul că în Republica Moldova „*nu a fost nevoie de cuvinte, ci de fapte*”.¹⁹

Participanții la reuniunea PSC UE-RM au adoptat a o declarație²⁰ în care este evaluat gradul de implementare a AA UE-RM, fiind analizat statul de drept și buna guvernare. În declarație, guvernul Republicii Moldova este încurajat să promoveze capacitățile societății civile și să consolideze dialogul civic. Membrii PSC UE-RM și-au exprimat profunda îngrijorare cu privire la ritmul lent de punere în aplicare și lipsa de progrese în multe domenii de reformă, în special în sistemul judiciar, administrația publică, lupta împotriva corupției, gestionarea finanțelor publice, libertatea presei etc.

Prin crearea PSC RM-UE a fost instituționalizată participarea societății civile la implementarea Acordului de Asociere de către Republica Moldova. Anterior, au mai avut loc ale societății civile interesată de modul de desfășurarea a Acordului de Asociere. În cadrul Parteneriatului Estic (PaE), din anul 2009 funcționează Forumul Societății Civile²¹ și Conferința Societății Civile din țările Parteneriatului Estic. De asemenea, funcționează Forumul de Afaceri al PaE. La summitul de la Riga al Parteneriatului Estic, din 20-21 mai 2015, oamenii de afaceri din țările PaE și UE au convenit să intensifice contactele de afaceri între companii. În acest scop, Comisia Europeană a lansat Facilitatea ZLSAC pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii (IMM-uri).

¹⁹ Inaugurarea Platformei societății civile UE-Moldova. / <http://infoeuropa.md/moldova-in-dialog-cu-europa/inaugurarea-platformei-societatii-civile-ue-moldova>

²⁰ EU-Moldova Civil Society Platform. 1st meeting, Brussels, 10 May 2016. Joint declaration. / <http://infoeuropa.md/moldova-in-dialog-cu-europa/inaugurarea-platformei-societatii-civile-ue-moldova>

²¹ <http://eap-csf.eu/>

La un an de la semnarea Acordului de Asociere, la 1 iulie 2015, IDIS „Viitorul” a organizat o masă rotundă cu participarea reprezentanților societății civile și ai Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene.²² Discuțiile s-au axat, în mod special, pe informarea societății civile despre modul de monitorizare și coordonare a implementării la nivel național a prevederilor Acordului de Asociere, precum și despre modalitățile de cooperare cu societatea civilă în acest sens. Raportul semestrial privind realizarea PNAIAA urma a fi prezentat în format online pe platforma <https://monitorizare.gov.md>.

La 12 martie 2016, PSC RM-UE a solicitat urgentarea implementarea angajamentelor AA UE-RM printr-un document intitulat „Notă de Poziție cu privire la Procesul de Implementare a Acordului de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană”.²³ În documentul de poziție, societatea civilă vine cu următoarele solicitări și angajamente:²⁴

Facem apel la Consiliul de Asociere RM-UE să adopte o Decizie privind aprobarea unei Foi de Parcurs comune RM-UE, care să includă termeni limită restrânși de realizare a condițiilor necesare pentru urgentarea reformelor impuse de Acordul de Asociere RM-UE în vederea reluării condiționate a suportului direct bugetar din partea UE pentru susținerea reformelor cât de curând posibil pe parcursul anului 2016.

Platforma Societății Civile de Asociere RM-UE va monitoriza nivelul de realizare a angajamentelor restante convenite în rezultatul Consiliului de Asociere RM-UE din 14 martie 2016. În acest context, Platforma va elabora pe parcursul lunii mai 2016 un raport alternativ de evaluare a progresului înregistrat de Republica Moldova în perioada lunilor martie-mai 2016.

La 16 mai 2016, cu prilejul celei de-a 2-a reuniune a Comitetului de Asociere Parlamentară UE-RM, reprezentanții societății civile au ieșit cu o declarație prin care se arată nemulțumiți de modul de implementarea a Acordului de Asociere.²⁵ În această declarație, societatea civilă trasează autorităților Republicii Moldova și oficialilor Uniunii Europene domeniile prioritare ale noi Agendei de Asociere RM-UE pentru perioada 2017-2019, care urmează a fi convenită până la sfârșitul anului curent. Aceste domenii sunt:

- reforma justiției;
- combaterea corupției;
- drepturile omului și libertatea mass-media;
- alegeri libere și corecte;
- domeniul financiar;
- transparența și implicarea societății civile în realizarea agendei de asociere.

²² Monitorizarea Acordului de Asociere cu UE, accesibilă și pentru societatea civilă. / <http://www.viitorul.org/newsview.php?l=ro&id-c=132&id=4715&t=STIRI-I-EVENIMENTE-IDIS/Monitorizarea-Acordului-de-Asociere-cu-UE-accesibila-i-pentru-societatea-civila>

²³ Notă de Poziție cu privire la Procesul de Implementare a Acordului de Asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană. / <https://www.google.com/search?q=1+iulie+2015%2C+IDIS+%E2%80%9EViitorul%E2%80%9D+a+organizat+o+mas%C4%83+rotund%C4%83+cu+participarea+reprezentan%C8%9Bilor+societ%C4%83%C8%9Bii+civile&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b-ab#q=Platformei+societ%C4%83%C8%9Bii+civile+UE-Moldova>

²⁴ *Ibidem*, p.2.

²⁵ Declarația reprezentanților societății civile cu prilejul celei de-a 2-a reuniune a Comitetului de Asociere Parlamentară UE-Republica Moldova. 16.05.2016. / <http://ipn.md/infoprim/UserFiles/Image/PDF/DeclaratieSocietateCivilaComitetParlamentar.pdf>

Concluzii și recomandări

Implementarea Acordului de Asociere este interdependentă de trilaterală guvernarea-Uniunea Europeană-societatea civilă. De la momentul semnării Acordului de Asociere în anul 2014, guvernarea a înțeles în mod diferit fața de partenerii din Uniunea Europeană și de reprezentanții societății civile (care, în linii mari, sunt pe aceeași lungime de undă) cum trebuie să aibă loc, în mod practic, real, implementarea documentului asumat și angajat, la 27 iunie 2014, de către Republica Moldova. În esență, perioada 2014-2016 a însemnat implementarea declarativă și formală de către guvernare a Acordului de Asociere.

Atât partenerii europeni, cât și societatea civilă aștepta din partea guvernării de la Chișinău reforme viabile care să democratizeze societatea moldovenească. Uniunea Europeană, de la 2009 încoace, a făcut tot posibilul să ajute guvernările de la Chișinău să combată principalele piedici în democratizarea societății moldovenești – reformarea justiției și combaterea corupției. Cu toate acestea, după semnarea Acordului de Asociere, autoritățile moldovenești și-au permis să delapidaze din sistemul bancar o sumă considerabilă de bani, afectând foarte mult securitatea economică a Republicii Moldova.

Ideal ar fi ca guvernarea Republicii Moldova să aibă sincer toată predispunerea pentru a democratiza societatea moldovenească, implementarea Acordului de Asociere fiind foaia de parcurs necesară în a îndeplini acestui lucru. Desigur, în realizarea acestui scop major, guvernarea are tot suportul Uniunii Europene și concursul societății civile. Totuși, ne-am convins că, cel puțin deocamdată, guvernarea percepe implementarea Acordului de Asociere la nivel formal, pe hârtie, adoptând numeroase legi, multe neaplicabile, fără realizarea lor practică prin reforme concrete. În așa caz, suportul Uniunii Europene trebuie să fie unul condiționat – „*vă dăm bani pentru reforme concrete*” –, iar societatea civilă să se transforme într-un factor de presiune foarte important, capabil de a impune pe agenda politică anumite subiecte și acțiuni necesare de realizat de către politicieni pentru a implementa Acordului de Asociere.

Figura 1. Relația guvernarea-Uniunea Europeană-societatea civilă în responsabilizarea instituțiilor de stat pentru a implementa Acordul de Asociere

